

ŽÍTKOVÁ:

STRATEGIE
NÁVRHOVÁ ČÁST

Aleš Veselý
Vstup do zákona

Opřu se celým tělem a roztočím událost.
Důsledky.
Hřmí.
Ze středu.

Člověk by měl v těchto krajinách umírání zachovat ticho a důstojnost. Nerušit a naslouchat, co země vypráví. Jinudy cesta nevede než přes farmaření a otevřenost vůči sousedům. To nejhorší, co by (...) pustinu mohlo potkat, je proměnit ji v pouhé rekreační území. Je třeba obávat se novodobé zástavby, nevhodné estetiky, strakatých barev a hluku.

(...)

I divočina je kulturní pojem a neměla by být zaměňována za krajinu jen zdivočelou a zanedbanou. Absolutní divočina v Evropě neexistuje, (...) pohraniční hvozdy spoluvytvářel člověk - mýtil, budoval cesty, sázel aleje i smrkové lesy, vytvářel krajinné celky

(...)

Nálety, křoviny, podmáčené pastviny, nivy zničené záplavami, zákoutí zarostlá kopřivami nemají nic společného s divočinou. To divoké, jak o tom psal zastánce divočina David Thoreau, zasluhuje úctu, ale nad nekulturní, zplundrovanou (...) krajinou se dostavuje jen lítost a pocit zmaru.

(...)

Na české straně obdivujeme jako „divočinu“ jistý šalebný půvab chaosu nepřírozně liduprázdných míst.

Josef Kroutvor, Lesní eseje,
texty z česko-rakouského pomezí a Šumavy
ARCHA, 2019

OBSAH

STRATEGIE

_koncept sídelního obrazu	6-23
_proměna krajiny	24-25
_model vesnice	26-33
_princip transformace zvolených lokalit	34-35
_stavební program	36-37
_lokalita I	38-39
_lokalita II	40-41
_lokalita II	42-43

Sídelní obraz popisuje krajinný ráz a vztahuje jej k zastavěným plochám sídla. Definice Sídelního obrazu je nedílnou součástí a podstatou Hornorakouského zemského zákona o zachování a vytváření Sídelního obrazu z roku 1989. Zákon brání tomu, aby sídlo ztratilo svůj obraz skrze nekontrolovanou a v kontextu místa nepromyšlenou výstavbu. Ukazuje se jako vhodný nástroj pro místa zatížená turismem, kde je tlak na výstavbu, její objem a rychlost značný.

Sídelní obraz vesnice Žitková tkví v obrysech dochované podobě kopaničářských osad, kdy jsou v krajině rozesety jednotlivé obytné usedlosti s hospodářskými staveními kolem nich. V tomto ansámblu tvoří dvorové uspořádání, popřípadě stojí v krajině úplně osamoceně, obklopené pouze ansámblem ovocných stromů a jednoho či více vysokých solitérů, které už z dálky prozrazují lidská obydlí. Mnohé z těchto staveb už byly kompletně přestavěny, aby dosáhly standardů současného bydlení. Jiné z nich jsou ve stavu rozpadlých ruin, které lze těžko zachovat. Z původních domovů se stala místa pro občasný odpočinek, víkendový nebo prázdninový oddech.

Žitková znatelně trpí dlouhodobým odlivem obyvatel. Ve svém územním plánu proto nastavuje otevřené ruce s množstvím ploch, které jsou myšleny k zastavění stavbami k bydlení. Ve stejném čase ale ve vesnici podle dat Českého statistického úřadu⁹ zeje prázdnotou asi 100 rodinných domů, ve kterých by potenciálně mohlo žít 400 nových obyvatel. Nabízí se otázka, zda-li by se obec neměla pokusit definovat, připomenout podstatu místa, svůj specifický Sídelní obraz a ten nezačala obnovovat a udržovat. Navržené plochy jsou zatím dobrou rezervou do budoucna. S vědomím, že jejich naplnění obraz místa nenávratně změní.

1. Vývoj historie osídlení

1.1. Moravské Kopanice

Kopanice jsou částí Moravského Slovácka ležící na hranici se Slovenskem na území chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. V těžišti leží Starý Hrozenkov, nejstarší z kopaničářských obcí, založený v období středověku. Leží v údolí Krátkovského potoka. Kolem Hrozenkova (914 obyvatel) jsou po svazích a hřebenech karpatských vrchů rozestě obce Žitková (177 obyvatel), Vápenice (198 obyvatel) a Vyškovec (129 obyvatel). Obce vznikly z původních osad moravských kopaničářů.

1.2. Obec Žitková

Žitková vznikla kolonizací koncem 17. století na území častých ničivých nájezdů Turků a Tatarů.¹ Typologicky má Žitková podobu dvorcové vsi s plužinou scelených úseků.² Charakter zástavby byl ovlivněn horským prostředím. Jednotlivé domy jsou rozptýlené po krajině jako samoty. Kopaničářská zástavba je charakteristická velkou rozmanitostí kombinacemi použitých materiálů. Obyvatelé byli velmi chudí, a proto využívali všeho, co bylo k dispozici a nejvíce dostupné. V mnohých staveních se kombinovalo dřevo, hlína kámen, později i pálená cihla. V roubenkách bylo možné nalézt vybudované přičky z kotovice

Úvod: Sídelní obraz představuje podstatná svědectví kulturního cítění a tradice nejen jednotlivého sídla, ale i celého regionu, ba celé země, státu jako celku. Tyto hodnoty jsou však podrobovány dynamice a v důsledku bezpočtu vlivů podléhají rychlým změnám. Krátkodeché „módní trendy“ v plánování a v architektuře bez uvážení stavebně tradičních kořenů území vedly k povážlivé zkáze dochovaných kulturních pokladů a k uniformitě sídelního obrazu, což je ze strany obyvatel v rostoucí míře kritizováno a z části také odmítáno.

Cílem ochrany sídelního obrazu a péče o obraz sídla má být záruka harmonického vývoje obrazu sídla, který bude v souladu s jeho kulturní minulostí. Toho v žádném případě nemá být dosahováno pouze „zachováním starého“ nebo vyloučením nových kulturních vlivů v architektonickém socio-ekonomickém ohledu. Teprve uvědoměním minulosti, přítomnosti a budoucnosti, se může obraz sídla vyvinout takovým způsobem, aby obraz sídla i v budoucnu mohl být

(hliněné nepálené cihly) nebo se bylo možné setkat se stavbou z části roubenou a z druhé části zděnou. Zásadní byla dostupnost materiálu v místě a zkušenost s konstrukcí. Tradiční kopaničářské usedlosti byly situovány zhruba uprostřed pozemku. Domy jsou rozptýlené po krajině jako samoty, popřípadě tvoří vlastní dvůr spolu se skupinou přidružených hospodářských staveb, chlévů a seníků. Při stavení byly vysazovány solitérní stromy s vysoce posazenou korunou a nižší patro ovocných stromů. Dále navazovaly pásy úzkých políček, z nichž dnes jsou pastviny převážně pro skot.

2. Vymezení ochranného pásma

2.1. Zóna 1; zóna zachování Sídelního obrazu

Z funkčního hlediska zahrnuje chráněné území centrem obce s téměř všemi veřejnými a soukromými institucemi, jako je obecní úřad, hostince, obchod s potravinami atd. Udržování nebo dokonce posilování této funkčnosti je důležitým úkolem konceptu městské krajiny. Servisní, vzdělávací, veřejné a soukromé služby by proto měly být - pokud je to slučitelné s ochranným účelem - primárně umístěny v této oblasti. Chráněné území zahrnuje pozemky s rodinnými domy a k nim přilehlými hospodářskými staveními. Zároveň zahrnuje pozemky s domy určenými k rekreaci a turismu. V zóně zachování Sídelního obrazu (zóna 1) musí být zajištěn takový způsob zastavování, aby nedocházelo k negativním dopadům na celkový dopad ochranné zóny lokality.

2.2. Zóna 2; zóna rozvoje Sídelního obrazu

Chráněné území zahrnuje ještě nerozvinuté pozemky, určené z velké části Územním plánem obce Žitková (květen, 2013) k zastavění. V rozvojové zóně (zóna 2) musí být zajištěn způsob zastavování, který souvisí s charakterem ochranné zóny (zóna 1). Chráněné území vyžaduje zvláště citlivý rozvoj a především zachování vegetační struktury.

3. Pohledová zóna

Vizuální zóna definovaná pro Žitkovou slouží především k udržení přechodu do volné krajiny.

3.1. Poloha v krajině

Obec se nachází v členité krajině mezi Žitkovskými vrchem, Kykulou a Lokovem. Na Žitkovou je přístup po vedlejších silnicích ze Starého Hrozenkova. Leží v chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty.

považován za kulturní výraz obyvatel sídla, regionu, země a společnosti.

Definice: Sídelní obraz ve smyslu tohoto zákona je charakteristické vzezření sídla nebo části sídla, nezávisle na tom, zda se pozorování děje z pohledového bodu uvnitř nebo vně sídla.

Cíl zákona je zachování péče o stávající stavební strukturu a stavební fond, zachování nezastavěných pozemkových ploch ve způsobu a formách určujících vzezření sídla nebo sídelní části, jakož i zamezení újmám charakteristickým pohledům v obraze sídla nebo sídelní části včetně zapojování nových staveb do obrazu sídla.

Ochrana a utváření sídelního obrazu ve smyslu tohoto zákona je úkolem obce. Každý jednotlivec, který chce stavět, musí brát v úvahu ochranu tohoto obrazu a s obcí se poradit.

Chráněná zóna: Obec může sídla a sídelní část, jejíž obraz je hoden zvláštní ochrany nařízením prohlásit za ochranné zóny. Do chráněné zóny mohou být pojaty pozemky spoluvytvářející sídelní obraz. Totéž platí pro jednotlivá stavební zřízení, neležící v místní souvislosti s územím sídla, které má být chráněno, avšak podstatně se podílející na vytváření obrazu tohoto sídla.

Pohledová zóna: Obec může k zamezení újmy charakteristickým pohledům nebo charakteristickým siluetám sídel nebo jejich částí nařízením prohlásit určitá území za pohledové zóny. Při schvalování plošného využití a zastavovacích plánů je třeba přihlížet k tomu, aby zástavba nebyla újmou charakteristického pohledu nebo charakteristické siluety sídla. V pohledových zónách musí být vydáno stavební povolení jen tehdy, jestliže stavební zařízení nebude na újmu charakteristického pohledu nebo siluety místa.

4. Ochrana místa

4.1. Obecný popis

Cílem tohoto konceptu sídelního obrazu je zachování Žitkové v jejím vzhledu, podstatě stavební struktury a architektonických vlastností a zároveň umožnění rozvinutí výstavby nových kvalit. Kvůli neustále měnícím se trendům je třeba se zasadit o harmonizaci mezi stávajícími a nově upravenými budovami.

4.2. Vzhled vesnice

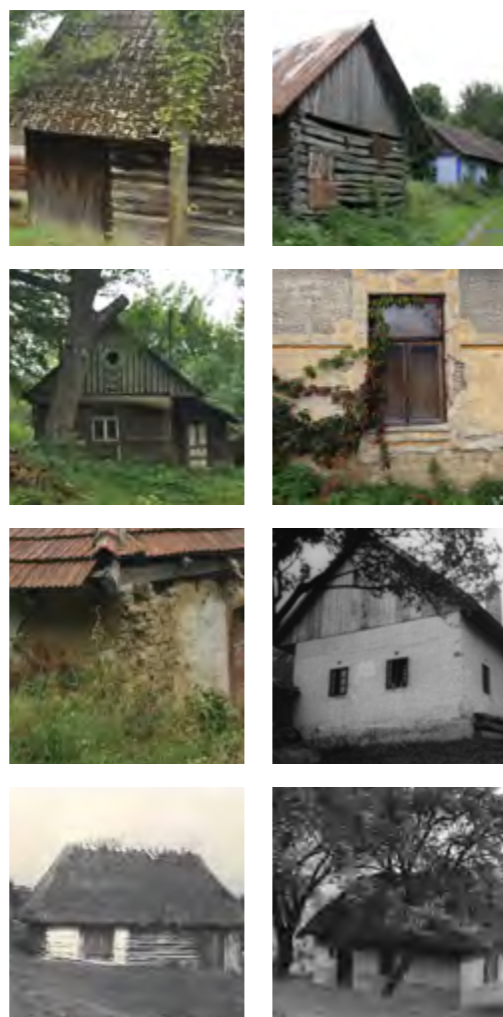
Základním stavebním materiálem tradičních objektů lidového stavitelství moravských Kopanic bylo dřevo, zvláště v místě těžených listnatých stromů, především buků, z kterých se roubenou konstrukcí stavěly obytné dvojprostorové, někdy jednoprostorové chalupy. Byly štitově orientované s valbovou střechou pokrytou došky z režné (žitné) slámy. Okenní i dveřní otvory do domu se z úsporných důvodů vytvářely velice malé. Jednoduchá, jednotabulková okna propouštěla do místnosti jen velmi málo světla.³

Uvnitř byl prostor členěn na síň – pitvor, přes který se do usedlosti vstupovalo a kde byla uskladněna také úroda, potřebné nářadí a případně se zde chovala i domácí zvířata. Jedinou obytnou místností byla jizba, do níž se vcházelo z pitvoru. V jizbě početné kopaničářské rodiny vařily, stolovaly i nocovaly. Otopný systém představovala pec s odvodem kouře sopúchem (dymníkem) na půdu. Byla situována v jizbě a sloužila k pečení, vaření (na otevřeném ohništi, později na plotně) i k vytápění místnosti. Dřevěné roubení kopaničářských staveb se stalo zvykem ukrývat pod hliněnou, bíle zalíčenou omítkou – do kožucha.⁴

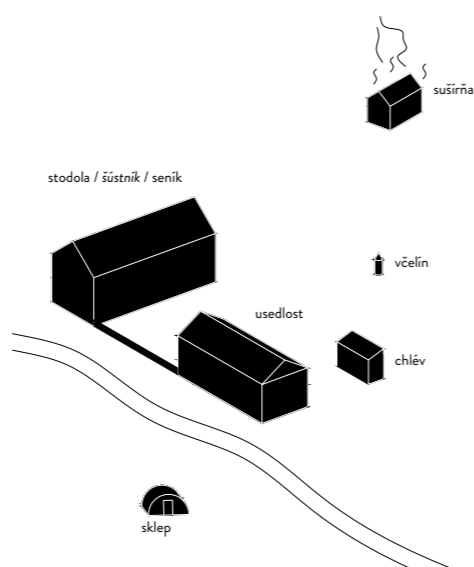
Obytný dům doplňovaly chlévy, šústníky na uskladnění listí jako podestýlky pro dobytek, někdy také seníky nebo stodoly. Pokud stodoly či seníky chyběly, seno se ukládalo v blízkosti usedlostí kolem dlouhých tyčí – koparů. Dvory usedlostí se uzavíraly ploty nebo zůstávaly polouzavřené. Jejich zástavbu tvořily chlévy a krmníky, volnou část obvykle ohrazovalo dřevěné či proutěné oplocení. Stodoly, pokud k usedlosti patřily, se nacházely bokem, mimo prostor dvora. Stavení chudých kopaničářů, k nimž nepříslušely žádné hospodářské objekty, pak stávaly samostatně, nevytvářely dvorové prostranství.⁵

Na konci 19. století se začaly vedle dřevěných staveb objevovat také stavby hliněné. Tyto dřevěné stavby z 19. století se nezachovaly.⁶

Velkým problémem je technický stav dochovaných staveb. Zvláště dřevěné roubené objekty chátrají a opuštěné a neudržované rychle podléhají zkáze. Některé se doslova rozpadají, nebo jsou z nich již ruiny. Přitom by si mnohé z nich určitě zasloužily památkovou ochranu. Těžké životní podmínky zdejší oblasti vedly k vyliďňování kopaničářských obcí. Většina mladých lidí odešla za zaměstnáním a lepšími

Příklad objektů tradičního lidového stavitelství na moravských Kopanicích.

Kopanický ansámbl staveb

podmínkami do měst, ze starousedlíků zde zůstali hlavně starší lidé. Tradiční chalupy jsou proto z větší části neobydlené, pusté. Současná podoba stavitelství moravských Kopanic je již velkou měrou poznamenána přestavbami, modernizacemi i novou výstavbou. Od 60. let 20. století se začínají objevovat zcela nové, místní tradici cizí formy výstavby. Novým a velmi výrazným trendem je v současnosti na Kopanicích chalupaření. Značný počet usedlostí byl odkoupen k rekreačním účelům, a jsou tedy využívány jen sezónně. Objevují se i novostavby, které však svou formou – například objemem hmoty stavby, použitými materiály, nevhodnou barevností, tvarem a členěním střechy, úpravou okolí stavby apod. – působí ve zdejší krajině většinou velmi cizorodě a rušivě.⁷

Především se jedná o vícepodlažní rodinné domy čtvercového půdorysu s valbovou či plochou střechou, typové rodinné domy s balkony, rozmanitým tvarem střech a vikýři. Vzhledem k náhlému množství turistů si začínají někteří obyvatelé z důvodů ochrany soukromí stavět kolem svých domů vysoké dřevěné ploty. Někteří je opatřují kamerovými systémy. V posledních letech byla zrevitalizována budova obecního úřadu, včetně návsi a objektu hotelu Kopanice. Byly použity typizované povrchy veřejných prostor. Návěs byla rozčleněna na prostor rozlehlého parkoviště a zbylých zelených plošek. Byla také doplněna o městský mobiliář.

4.3. Cíle ochrany

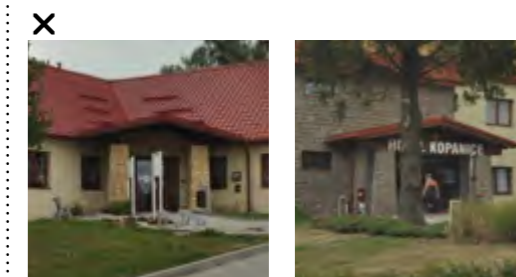
V ochranných pásmech musí být dodržovány určité cíle ochrany, které dodávají místu nezaměnitelný vzhled. Hlavní cíle ochrany definujících charakteristik Žitkové jsou definovány níže:

- Stavební hmoty
- Výšky budov
- Střechy
- Fasády
- Nástavby konstrukcí pro udržitelné zdroje energie
- Okna, brány a dveře
- Reklamní a oznamovací systémy
- Oplocení
- Zeleň, výsadba, cesty a veřejné prostory

4.3.1. Stavební hmoty

Stavební hmoty na Žitkové by měl být zachovány a zůstat jasně čitelné. Při rekonstrukci musí být změny začleněny do vzhledu tak, aby vytvářely harmonický celkový obraz s okolím a nekonkurovaly stávajícímu stavebnímu fondu. Jakékoli úpravy, přístavby, přestavby nebo novostavby by měly být podřízeny charakteru výstavby. V opačném případě by přístavba musela být jasně oddělena od hlavní budovy a

Zachování sídelního obrazu: Vlastníci staveb v chráněných zónách mají zachovávat a pečovat o jejich vzhled. Ke stavbám náleží zvláště také oplocení, studna, plastiky, stojany, osvětlovací tělesa, dláždění a ostatní povrchová upevnění. Nezastavěné pozemkové plochy v chráněných zónách mají být svými vlastníky zachovány a udržovány tak, aby nebyly újmou sídelnímu obrazu.

Příklad vkládání dominantních přístaveb ke stávajícím objemům staveb hotelu a obecního úřadu.

Novostavba komunitního centra St. Laurentius v tradiční zástavbě Hailfingenu, kaestle&ocker architekti.

postavena jako samostatný objekt. Půdorysné rozměry budov musí být vždy posuzovány podle jejich prostředí a vnějšího vzhledu stávajících budov. Existující rušivé elementy, které neodpovídají charakteru místa, nesmí být použity jako norma. Je možné udělit výjimku architektonickým řešením po posouzení komisí Sídlního obrazu.

4.3.2. Výšky budov

Obecně je třeba dodržovat existující výšky hřebenů. Změny mohou být schváleny, pouze pokud zapadají do Sídlního obrazu bez rušení.

4.3.3. Střechy

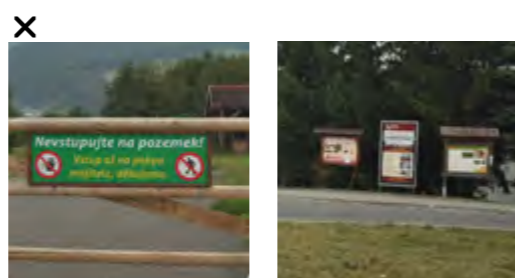
Formy střech by měly být odvozeny s přihlédnutím k tradičním vlastnostem střešní krajiny v místě (tvar, střešní krytina, otvory, atd.). V otázce otvorů, konstrukcí a změn pláště střechy je třeba vzít v potaz celkový vzhled střešní krajiny. Podkrovní prostory je vhodné osvětlovat střešními okny, než rozličnými vikýři. Počet, proporce a situace střešních konstrukcí a instalací musí zohledňovat poměr plochy střechy a fasád.

4.3.4. Fasády

Musí být zachovány vlastnosti tradičních fasád. Fasády by měly dodržovat barevný kánon s výchozí barvou bílou, přes okrovou, šedou, odstíny modré a cihlové. Barevný koncept musí vyústit v soudržný celkový obraz, a to jak pro jednotlivý objekt, tak v souvislostech s okolím. Je třeba se vyvarovat příliš jasným, syntetickým nebo lesklým barvám. Fasády nesmějí být pokryty fasádními obklady jako umělý kámen, dlaždice, plech a podobně.

4.3.5. Nástavby konstrukcí pro udržitelné zdroje energie

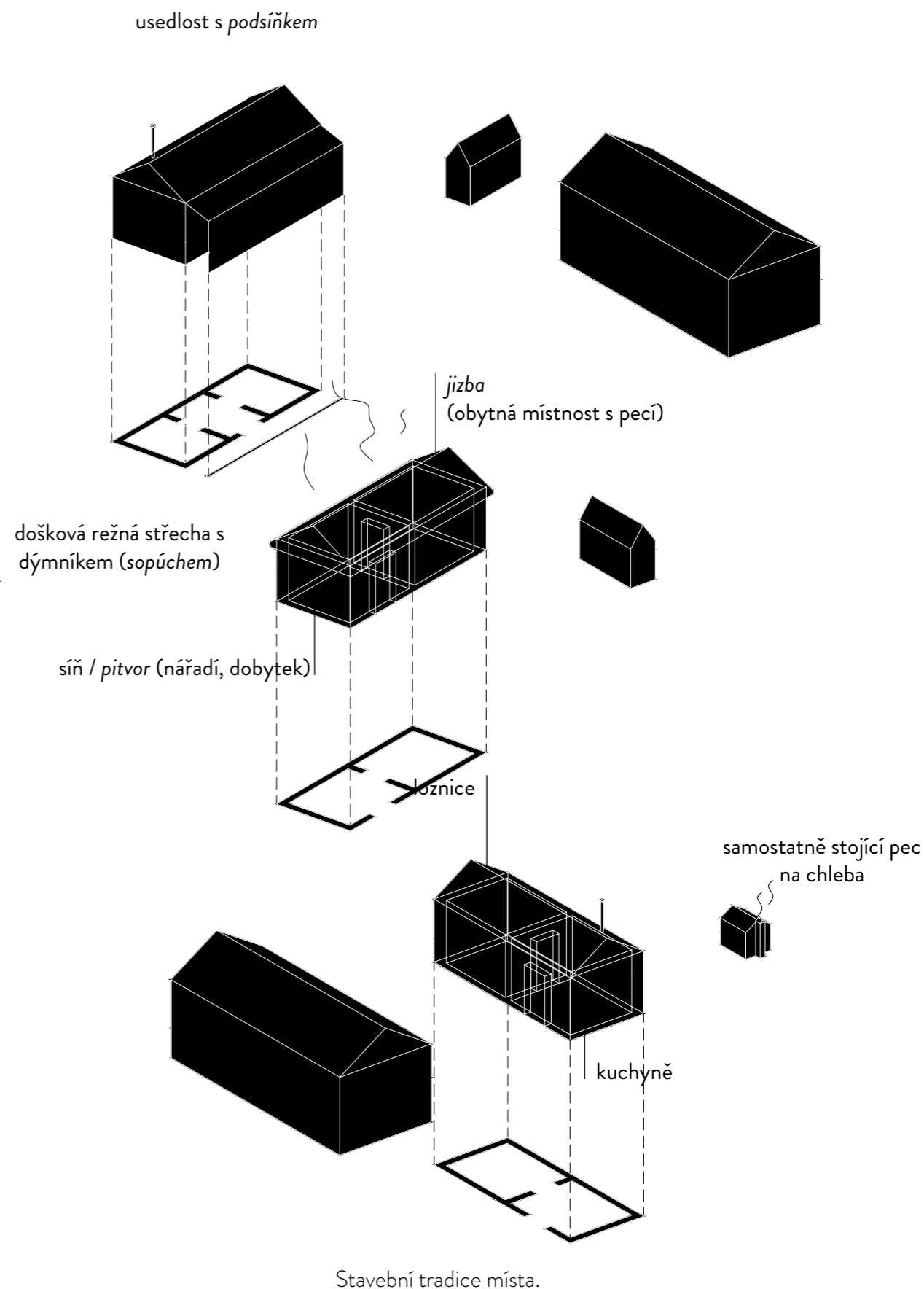
Špatně navržené nebo umístěné solární systémy mohou ovlivnit cíle ochrany. Solární systémy by tedy neměly být považovány za pouhé technické systémy, nýbrž by měly být posuzovány jako konstrukční a architektonický prvek a jako takové by měly být zahrnuty do vývoje projektu. Cílem musí být dosažení co nejlepší integrace do struktury. Solární prvky se stejným sklonem střechy by měly být integrovány do střechy tak, aby se z vizuálního a konstrukčního hlediska staly součástí střešní krytiny. Nesmí vyčnívat nad obrysy střechy. Součet systémů pro fotovoltaické a tepelné solární použití, jakož i součet všech střešních oken, může být nejvýše 30% střešní krytiny na jedné straně střechy.

Množství reklamních a oznamovacích panelů či vitrín, různé grafické úpravy, velikosti, materiálů konstrukce ve vysoké koncentraci.

Orientační systém navržený pro místo.

4.3.6. Okna, brány a dveře

Rozměry dveří, bran a oken musí odpovídat charakteru domu. Velikost a uspořádání oken musí být v souladu s fasádou. Je třeba usilovat o zachování historicky cenných oken, rolet a žaluzií. Nové okenní otvory musí být umístěny harmonicky.

4.3.7. Reklamní a oznamovací systémy

Billboardy, vitríny, prodejní automaty a konzolové nebo osvětlené firemní nápisy jsou považovány za reklamní a oznamovací systémy. Reklama nesmí nepříznivě ovlivňovat sídlo a krajinu a nesmí ohrožovat bezpečnost provozu. Nepoužívaná reklamní zařízení musí být odstraněna vlastníkem nemovitosti. Reklamy nesmí ovlivnit chráněný objekt nebo umístění podle velikosti, počtu nebo barvy. Musí se podrobit architektuře budovy. Preferováno je malované nebo jednoduché písmo. Pokud je na fasádách, markýzách a dalších prvcích současně připojeno několik reklam, musí být koordinovány tak, aby byl vytvořen jednotný obraz.

4.3.8. Oplocení

Oplocení nesmí ovlivňovat objekty v chráněných zónách svou velikostí, typem, materiálem či barvou. Musí se podřídit návrhu budovy. Nově postavené oplocení může dosáhnout pouze takové výšky úrovně průhlednosti, aby byla budova stále viditelná z pozice chodce. Preferováno je dřevěné oplocení. Oplocení se nesmí chovat jako totální vizuální bariéra. Zároveň se důrazně nedoporučuje užívat oplocení ve formě živého plotu, pro jeho městský a pro místo cizí charakter.

4.3.9. Zeleň, výsadba, cesty a veřejné prostory

Zelený a otevřený prostor je vedle urbanistické struktury druhým pilířem Sídlního obrazu Žitkové. Obec je charakterizována krajinou, která se volně vine kolem jednotlivých usedlostí ve formě ovocných sadů a pastvin. Navrhování veřejných prostor by se měla věnovat stejná pozornost jako při navrhování budov. Stávající otevřené prostory musí být zachovány ve své základní struktuře. Stromy, skupiny stromů a cesty stojící na veřejné nebo soukromé půdě, které tvarují a obohacují vzhled chráněné oblasti, musí být proto zachovány nebo obnoveny, musí se o ně náležitě pečovat, aby nezarůstaly nálety a neztrácely siluetu. Výsadba má sestávat z původních rostlin a rostlin vhodných pro dané místo. Povrchy veřejných prostranství by měly být přednostně šterkové, mlatové nebo dlážděné přírodním kamenem. Osvětlení míst musí být koordinováno s důležitými budovami (jako je kostel, náves atd.).

X

Příklad oplocení, které vyhovuje materiálově, ale vymyká se místní tradiční typologii. Funguje jako totální vizuální bariéra.

✓

Příklad vhodného oplocení pozemku.

X

Lavičky na návsi posazené bez rozmyslu, kam se dívám, jak dlouho tu vydržím sedět.

✓

Příklad vhodně umístěného sezení ve stínu stromu.

Kdo odpovídá za Sídlní obraz:

Ochrana a utváření sídlního obrazu ve smyslu tohoto zákona je úkolem obce. Každý jednotlivec, který chce stavět, musí brát v úvahu ochranu tohoto obrazu a s obcí se poradit.

Komise sídlního obrazu: K podpoře a radě obcím v oboru ochrany sídlního obrazu popř. utváření obrazu sídla zřizují se komise sídlního obrazu pro jednotlivé kraje. Úkolem komise sídlního obrazu je především pomáhat radou obcím v záležitostech ochrany sídlního obrazu případně jeho utváření. Komise sídlního obrazu je složena ze stálých a nestálých členů. Stálými členy jsou pracovník zemské vlády vyššího služebního stupně nebo vědecké služby jako předseda; zástupce inženýrské komory, odborník navržený spolkovým památkovým úřadem pro obor péče o sídlní obrazy, stavbu měst a architekturu. Nestálými členy jsou starosta či zástupce obce a odborník v oboru péče o sídlní obrazy, stavby měst či architektury. Komise sídlního obrazu může ke svým jednáním podle potřeby přizvat další odborníky a

informátory.

Finanční podpora: Předmětem podpory jsou vícenáklady, které vznikají vlastníkům pro zachování a utváření budov, částí budov a jiných stavebních zařízení, jakož i nezastavěných pozemků. Kraj uhradí obcím náklady, které jim vzrostou z podpory opatření ve výši 30%. Finančně slabším obcím může kraj nahradit až 55% nákladů.

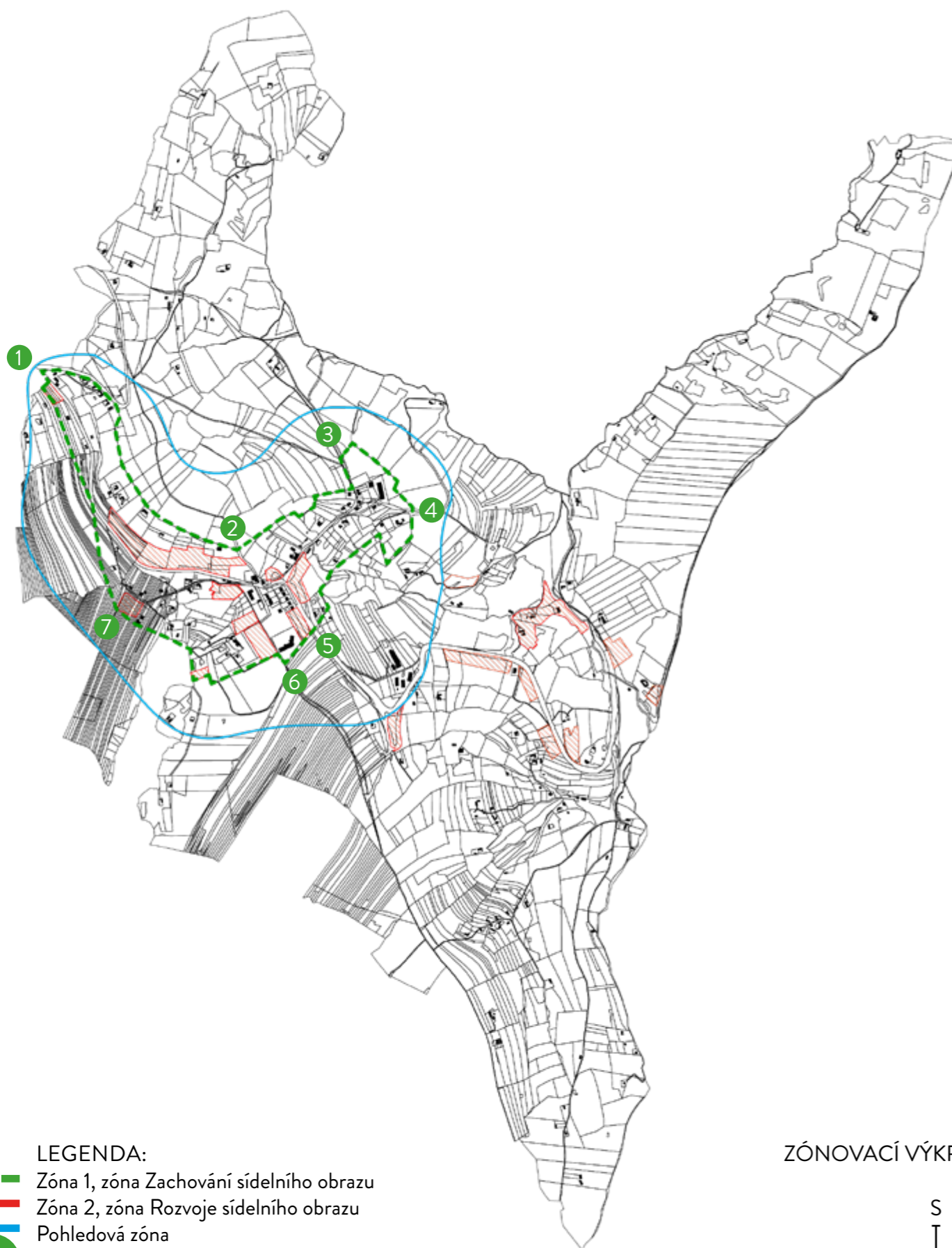
Trestní ustanovení: Správného přestupku se dopustí ten, kdo provádí opatření, vyžadující povolení bez tohoto povolení nebo odchylně od něj. Vybrané pokuty jdou k dobru té obce, na jejímž území byl přestupek spáchán, a to na účel zachování sídlního obrazu a tvorby tohoto obrazu.

Zdroj¹¹

Termín Sídlní obraz český zákon nezná. Péče o kvalitu architektury je různě rozdrobená v zákoně o státní památkové péči, v plánech péče o CHKO, která se navíc liší oblast od oblasti, v územních studiích nebo regulačních plánech.

Obec Žitková se nachází v chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. CHKO je podle zákona České republiky č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny rozsáhlé území s harmonicky utvářenou krajinou, s charakteristicky vyvinutým reliéfem, s významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, případně s dochovanými památkami historického osídlení. Přes všechna doporučení o možné podobě staveb, která se na stavění v místě z titulu Správy chráněné krajinné oblasti coby dotčeného orgánu ve stavebních řízeních vážou, je Sídlní obraz Žitkové nekompaktní. Každé doporučení lze interpretovat různě, formálně může konečný návrh podmínky splňovat, ale přesto může v místě působit negativně.

Princip Hornorakouského zemského zákona o zachování a vytváření Sídlního obrazu, založený na vytvoření komise, která se v místě orientuje, o místo periodicky pečuje, dohlíží na něj a je schopná zhodnotit jeho kvality či slabá místa, má dokonce v popisu práce *poradit*, považuju za jediný skutečně holistický. Václav Cílek ve své knize *Obraz krajiny*¹² navrhuje využití principů tohoto zákona v českých podmínkách zrychleně ve *formě místní vyhlášky*. Možná by se dalo také uvažovat o vytvoření smlouvy, která by garantovala obyvatelům obce, že se budou moci při splnění podmínek definování Sídlního obrazu finančně opřít o fond vytvořený krajem, a tyto podmínky pak s jeho pomocí uskutečňovat. Obávám se, že by se pak ale tento částečně uplatněný princip zařadil mezi další střípky neuceleného, jasně nedefinovaného vztahu (a na něj navazujících povinností) společnosti k prostředí, které nás obklopuje a jeho podstata by se rozplynula.

LEGENDA:

- Zóna 1, zóna Zachování sídelního obrazu
- Zóna 2, zóna Rozvoje sídelního obrazu
- Pohledová zóna
- 01 Vstupy do Zóny 1

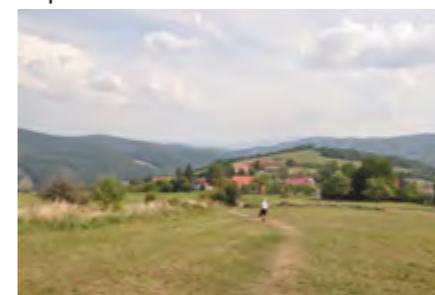
ZÓNOVACÍ VÝKRES

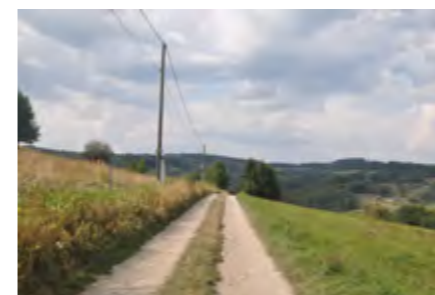
1. Příjezd ze silnice III. třídy 49517 navazující na E50.

2. Pohled z Žitkovského vrchu napříč centrem vesnice.

3. Naučná stezka Moravské kopanice.

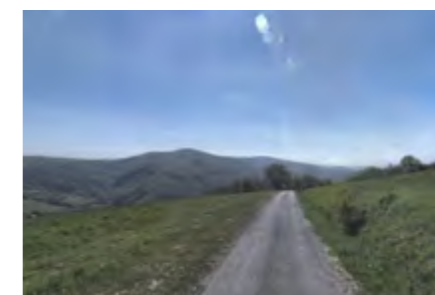
4. Cyrilometodějská stezka. Evropská kulturní stezka.

5. Sjezd do části Doliny a Hudáky, na horizontu hora Chabová.

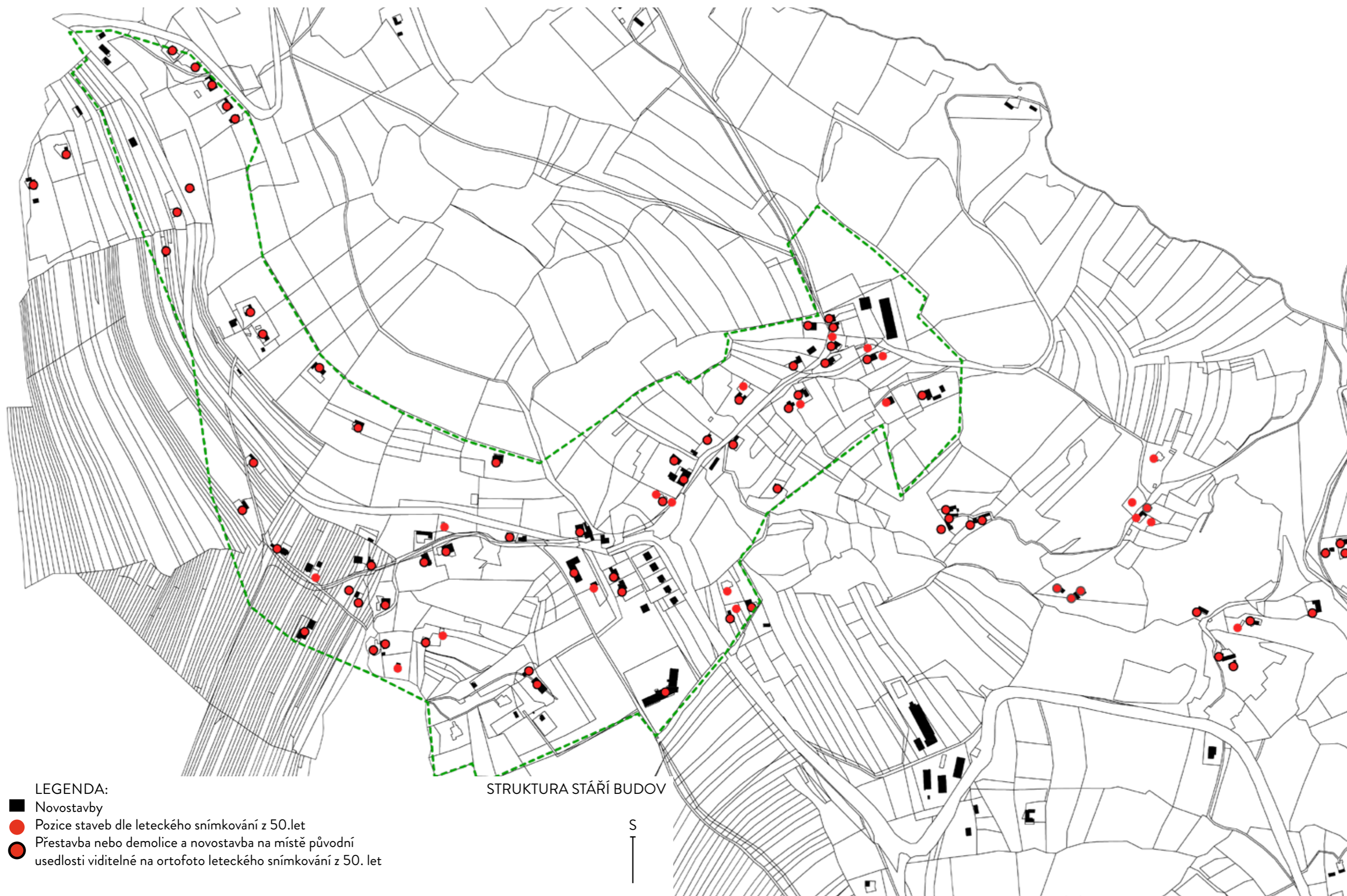
6. Hlavní turistická osa.

7. Příjezd z cesty kolmé na centrum Starého Hrozenkova, podél jablonových sadů.

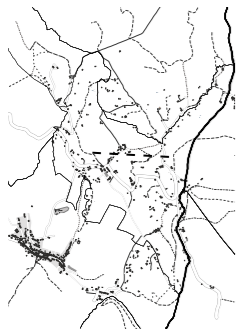
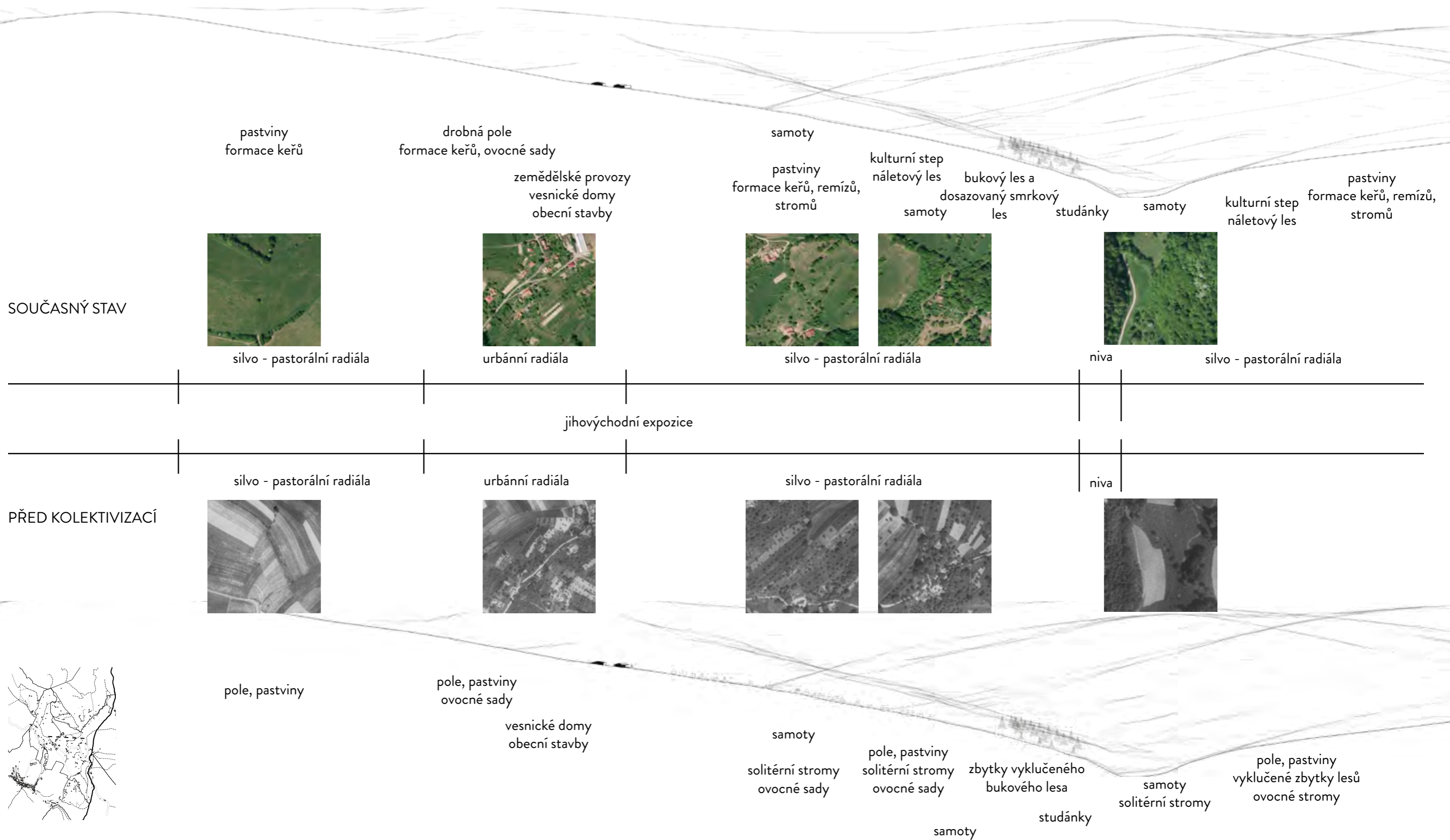

Velká část kopaničářské krajiny je stále využívána k pastvě. Mnohé další části se ale změnily v kulturní step, postupně zarostly díky přirozené sukcesi lesa. Jednotlivé plůžiny, pastviny a obdělávané kousky země, byly od sebe děleny remízky, okrsky nevy-

klučného lesa. Tato drobná skládačka krajinných charakterů dala místu rozmanitost a diverzitu. Krajina je dodnes bohatá na rozmanité druhy rostlin, stromů, trav a živočichů. Původní krajinný řád se propisuje v reliktech.

Hierarchizování jednotlivých funkčních vrstev vesnice dle vzoru modelu, který vznikl v rámci výzkumu ústavu Zemědělského hospodářství ETH Zu-

rich¹⁰. Mapa na vedlejší straně ukazuje vrstvy společenství na Žitkově, které fungují, a zároveň ty, které již zanikly. Vrstvy společenství jsou zobrazovány

v přibližném místě skutečného působení. Nejvíce oslabenou se stala vrstva reprezentující funkce vesnického společenství (3), pod které spadaly již zaniklé mateřské a základní školy ve vesnici. Oslabení

těto vrstvy přesně kopíruje vymizení stálých obyvatel obce a jejich denních potřeb. 27

4 Zemědělská poradna, školy (vyšší úrovně), odborné školy, rodinná pomoc, veřejné dopravní prostředky

3 Truhlářství, strojní dílny, příležitosti transportu, nemocniční služby, kostel, základní škola, hostinec, knihovna, kulturní sdružení, politické skupiny

2 Podniková společenství, družstva, profesní sdružení

1 Zemědělské podniky

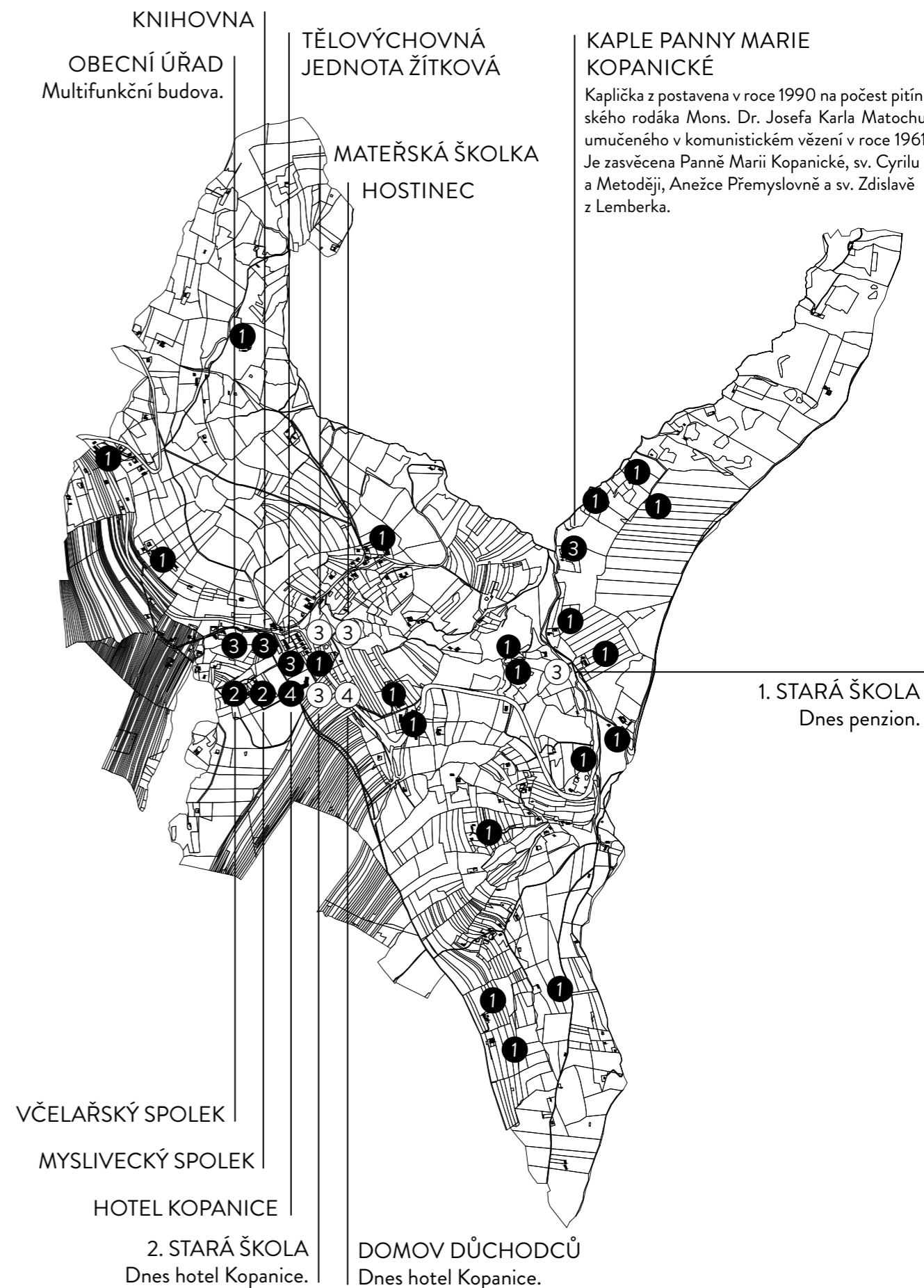
Silnice a požární služba, podniková podpora, místní úřady, celoroční a sezónní vedlejší zaměstnání

Medicínské zabezpečení, advokáti, notáři, špitál, odpad, spotřební trh nekaždodenní potřeby

1. Úroveň individuálních podniků 2. Vnitřní zemědělské funkce 3. Funkce vesnického společenství 4. Regionální funkce
Zdroj: Výzkum ústavu Zemědělského hospodářství ETH Zurich

● Fungující vrstvy

○ Zaniklé vrstvy

Ve vesnici Žitková hledám potenciál ve vrstvách tvořící základ modelu vesnice. Hledám skutečný, hmatatelný produkt v místě, který by přispěl k dotvoření vazeb celého společenství

tak, aby se stalo sebevědomé a trvale udržitelné. V oblasti Moravských Kopanic v současnosti funguje Informační středisko Kopanice, se sídlem ve Starém Hrozenkově. To sdružuje jednotli-

vé zemědělce z oblasti, vytváří katalog ekologického zemědělství a jeho jednotlivé subjekty. Katalog tak jednoduše směřuje zákazníka k producentovi. V síti jednotlivých subjektů vybírám producenty živočišné výroby. Cílem je vytvoření obecního zemědělského

provozu, který by podpořil fungování jednotlivých farem a producentů. Zároveň by nabídl nové pracovní příležitosti v místě. 29

4 Zemědělská poradna, školy (vyšší úroveň), odborné školy, rodinná pomoc, veřejné dopravní prostředky

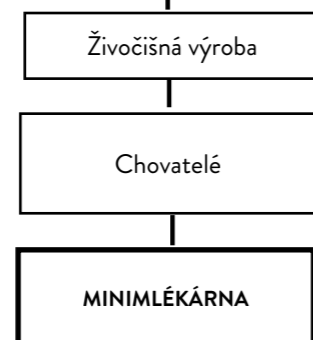
3 Truhlářství, strojní dílny, příležitosti transportu, nemocniční služby, kostel, základní škola, hostinec, knihovna, kulturní sdružení, politické skupiny

2 Podniková společenství, družstva, profesní sdružení

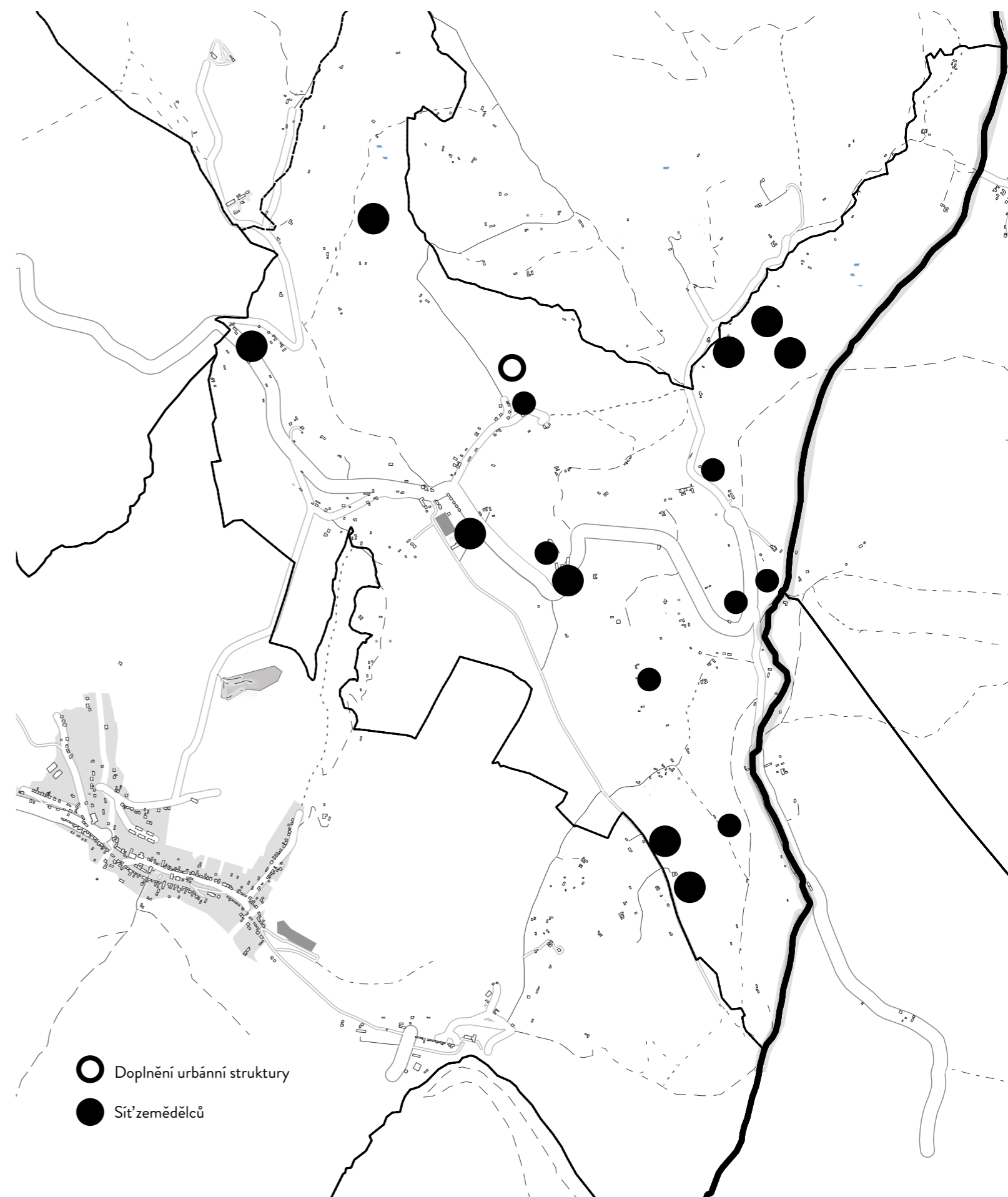
1 Zemědělské podniky

Silnice a požární služba, podniková podpora, místní úřady, celoroční a sezónní vedlejší zaměstnání

Medicínské zabezpečení, advokáti, nořáři, špitál, odpad, spotřební trh nekaždodenní potřeby

Princip založený na výkupu mléka od místních drobných chovatelů. Možnost přivýdělku. Vytvoření pracovních míst ve vesnici. Výroba konkrétního produktu. Přímý prodej produktů, výkup mléka od místních producentů. Motivace k nákupu produktů místními, kteří se na produkci podílí dodáváním základní suroviny.

Rovinu modelu, který zastupuje funkce vesnického společenství doplňují o funkce odvíjející se od tradičního zvykosloví vázaného na rodinné zvyky při počátku, běhu a konci života kopaničáře. Využívám potenciálu ležící-

ho na kulturní vertikále vloženého do místa skrze nenápadnou, ale významnou Cyrilometodějskou stezku, kulturní evropskou stezku, která směřuje na Velehrad, Hostýn či Pustevny, na Slovenské straně pak na Nitru a Skal-

4 Zemědělská poradna, školy (vyšší úroveň), odborné školy, rodinná pomoc, veřejné dopravní prostředky

3 Truhlářství, strojní dílny, příležitosti transportu, nemocniční služby, kostel, základní škola, hostinec, knihovna, kulturní sdružení, politické skupiny

2 Podniková společenství, družstva, profesní sdružení

1 Zemědělské podniky

Silnice a požární služba, podniková podpora, místní úřady, celoroční a sezónní vedlejší zaměstnání

Medicínské zabezpečení, advokáti, notáři, špitál, odpad, spotřební trh nekaždodenní potřeby

KAPLE

DŮM PRO POUTNÍKY

DŮM SMUTKU

Trojice staveb leží v těžišti vesnice, v přímé vazbě na náves.

Kaple sv. Cyrila a Metoděje má sloužit pravidelným mším a církevním obřadům. Existující kaple Panny Marie Kopanické na Píťinských pasekách bude dál soužit v letních měsících a při milnicích církevního roku (Svatomartinská mše,...).

Dům pro poutníky v sobě skrývá celek ubytovacího zařízení a celek kulturního prostoru otevřeného k výstavám umění, prací místních fotografů, četbě tvorby místních pamětníků, básníků, ke komorním koncertům místních hudebních folklorních uskupení.

Dům smutku vyrůstá z tradice pohřbívání na Žitkové. Ta měla tisíc a jednu podobu, byla od počátku protkaná spleteninou pohanských a církevních zvyků, tradic navázaných na pověsti, představy o duši a jejím putování, životě po životě. Podstatná byla blízkost zesnulého, kterého si obyvatelé nechávali doma, dokud na něm nebyly patrné známky rozkladu⁸, mnohdy bylo také nutné s pohřbem čekat do jara, kvůli sněhu. Tento zvyk byl postupně vytlačený hygienickými normami.

ku nad Váhom (vazba na nositele původní kopaničářské kultury, kteří místo osidlovali) a která má v budoucnu pokračovat až na Soluň, v dlouhodobé perspektivě na Řím. Do centra vesnice usazují filiální kapli zasvěcenou věrozvěstům Cyrilu a Metoději. Vytvářím dům pro odpočinek poutníků, který

má sloužit v širším smyslu jako galerie, drobný sál, spolková místnost. Na hranici urbánní radiály sídla umísťují dům smutku, místo k loučení se zemřelými blízkými způsobem, jaký je pro kraj tradiční.

● Doplnění urbánní struktury

... Cyrilometodějská stezka

Služby regionálního charakteru jsou takové, pro které běžní obyvatelé Žitkové musí vyrazit autem či autobusem a věnovat dosáhnutí této služby větší část dne. Rozhodla jsem se pro vytvoření dvou veřejných saun zasazených

do krajiny po vzoru tradičních - finských. Sauny umístí do části obce, která je dnes mimo rušné turistické trasy, klidná, opuštěná. Z vyprávění byla přítom cestu dříve živou spojnici na cestě k dalším vzdáleným samotám

4 Zemědělská poradna, školy (vyšší úroveň), odborné školy, rodinná pomoc, veřejné dopravní prostředky

3 Truhlářství, strojní dílny, příležitosti transportu, nemocniční služby, kostel, základní škola, hostinec, knihovna, kulturní sdružení, politické skupiny

2 Podniková společenství, družstva, profesní sdružení

1 Zemědělské podniky

Silnice a požární služba, podniková podpora, místní úřady, celoroční a sezónní vedlejší zaměstnání

Medicínské zabezpečení, advokáti, notáři, špitál, odpad, spotřební trh nekaždodenní potřeby

VEŘEJNÉ SAUNY

Princip založený na vytvoření časového režimu, ve kterém by sauny byly přístupné v určité dny místním, v další turistům a klientům turistických ubytovacích zařízení. Obec může sama nabízet přístup turistům za zvýhodněnou cenu, na den pronajímat prostory provozovatelům hotelů a penzionů, kteří by svým klientům zajišťovali vlastní hotelový servis obsluhy.

Sauny samotné by sestávaly z dvou typů, tradiční finské a kouřové sauny. Tradiční finská sauna funguje na principu horkého vzduchu vyhřívání sáláním z horkých kamenů. Kouřová sauna využívá tepla a především očistného působení kouře a sazí, kterými se nejdříve místnost naplní a po asi půl denním hoření kontrolovaně vyvětrá skrze vstupní dveře. Komín zde zcela chybí. Sálající teplo vydrží do pozdního večera.

Sauny odkazují na místní tradici léčitelství, péči o tělo a duši, svépomoc. Tak jako dříve bylo vyléčení se podmíněné mnohými rituály a úkony, si návštěvník saunu po sobě uklidí, vodu k omývání si sám napumpuje.

na straně blízké se k Pitínu. V současnosti obec disponuje wellness centrem, které je součástí hotelu Kopanice. Centrum je využíváno především klienty hotelu. Veřejné obecní sauny mají obyvatelům nabídnout možnost odpočinku od práce, v prostředí vzdáleném od toho turistického, které bylo zároveň

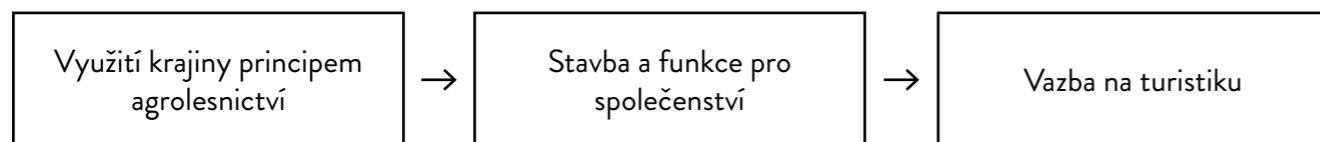
vytvořeno z místních materiálů a odkazuje na tradiční stavební kulturu. Místo volím přístupné v jisté nepohodlnosti proto, aby návštěvníky donutilo si návštěvu promyslet a prožít v respektu k místu.

○ Doplnění urbánní struktury

••• Cyrilometodějská stezka

- - Naučná stezka Moravské kopanice

POČET KUSŮ OVOCNÝCH STROMŮ DLE DRUHU:

OVOCNÝ DRUH	DOPORUČENÝ SPON	POČET STROMŮ/HA
Jabloň	10x10 - 12x12	90
Hrušeň	10x10 - 14x14	70
Švestky	6x6 - 8x8	160
Třešně	12x12 - 14x14	65
Kaštanovník	14x14 - 16x16	45
Jeřáb oskeruše	16x16 - 18x18	40
Sladkoplodé jeřabiny	8x8 - 10x10	120
Morušovník	8x8	130
Ořech vlašský	14x14 - 16x16	45
Líska velkoplodá	6x6	220

VÝPOČET ZATÍŽENÍ PASTVINY:

- orientační spotřeba zelené píce plemenem (ovce 6-10kg dle plemene, koza 6-8kg)
- úrodnost pastviny (výnos píce na ha pastviny zjištěný pokosem na části 1x1m a zprůměrovaný)
- využití pastviny zvířaty (přírozené pastviny do 60 %, udržované pastviny obhospodařované 70 až 80 %, založené nové pastviny - směs trav a jetelovin, až 90 %)
- délka pastvy

ZATÍŽENÍ PASTVINY = (počet píce na ha x využití pastviny %) x 100

POČET KS KONKRÉTNÍHO PLEMENE = zatížení pastviny / (spotřeba píce na konkrétní plemeno a den x délka pastvy v řádu dní)

LETECKÉ SNÍMKOVÁNÍ LOKALIT Z LET 1950

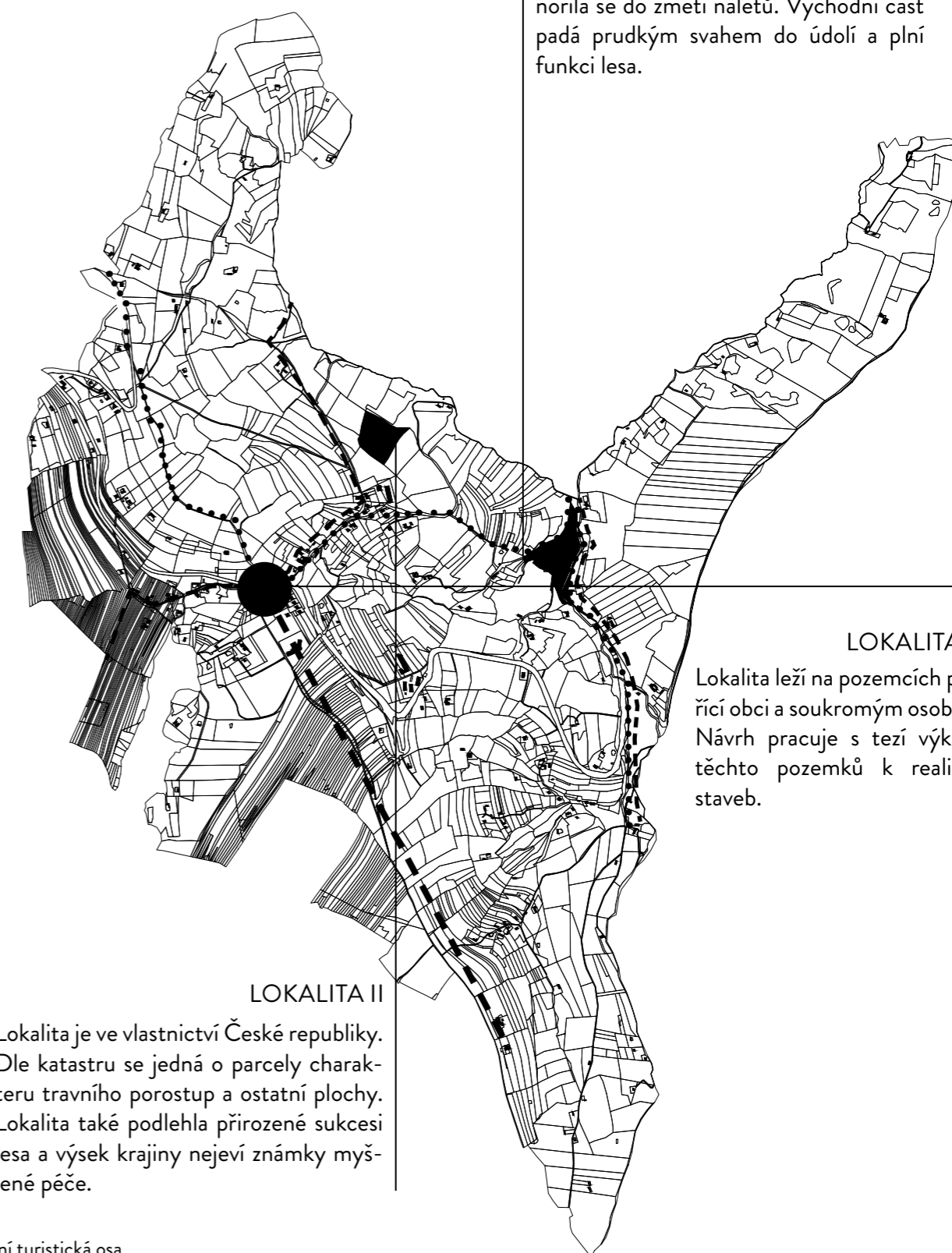
Lokalita I

Lokalita II

Lokalita III

LOKALITA I

Lokalita je ve vlastnictví obce. Ze západní části podlehla přírozené sukcesi lesa, ponořila se do změti náletů. Východní část padá prudkým svahem do údolí a plní funkci lesa.

LOKALITA III

Lokalita leží na pozemcích patřící obci a soukromým osobám. Návrh pracuje s tezí výkupu těchto pozemků k realizaci staveb.

LOKALITA II

Lokalita je ve vlastnictví České republiky. Dle katastru se jedná o parcely charakteru travního porostu a ostatní plochy. Lokalita také podlehla přírozené sukcesi lesa a výsek krajiny nejeví známky myšlené péče.

- ■ Hlavní turistická osa
- • • Cyrilometodějská stezka
- - Naučná stezka Moravské kopanice

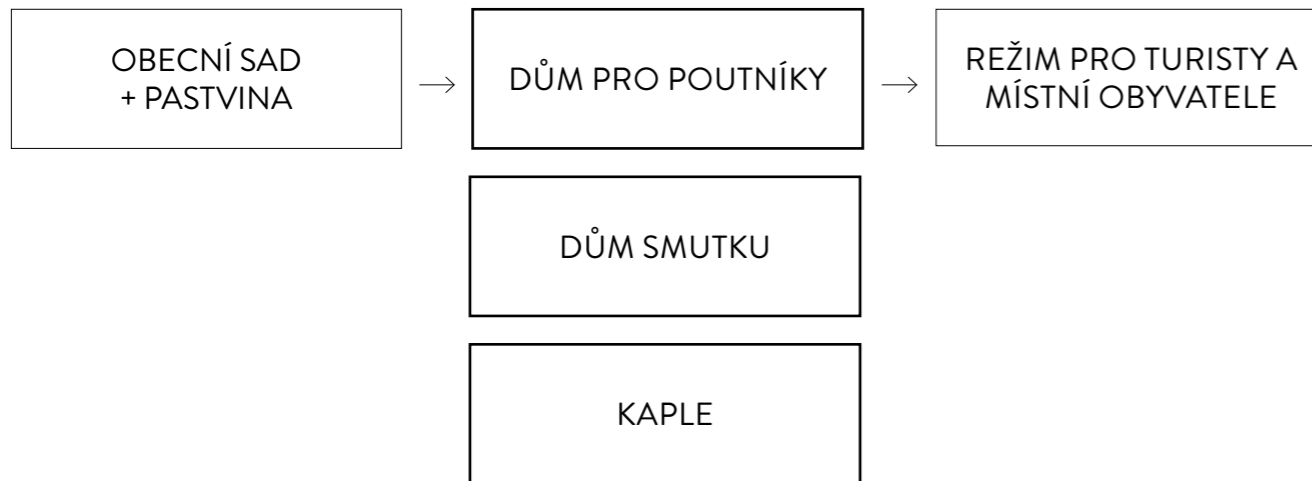
LOKALITA I:

LOKALITA II:

LOKALITA III:

kaple / márnice / dům pro poutníky po Cyrilometodějské kulturní stezce

VERTIKÁLA

Objekty s univerzálními hodnotami pro společenství

obecní minimlékárna / veřejná sauna / spolková místnost v domě pro poutníky

HORIZONTÁLA
Objekty vesnického společenství

Vesnické stavení

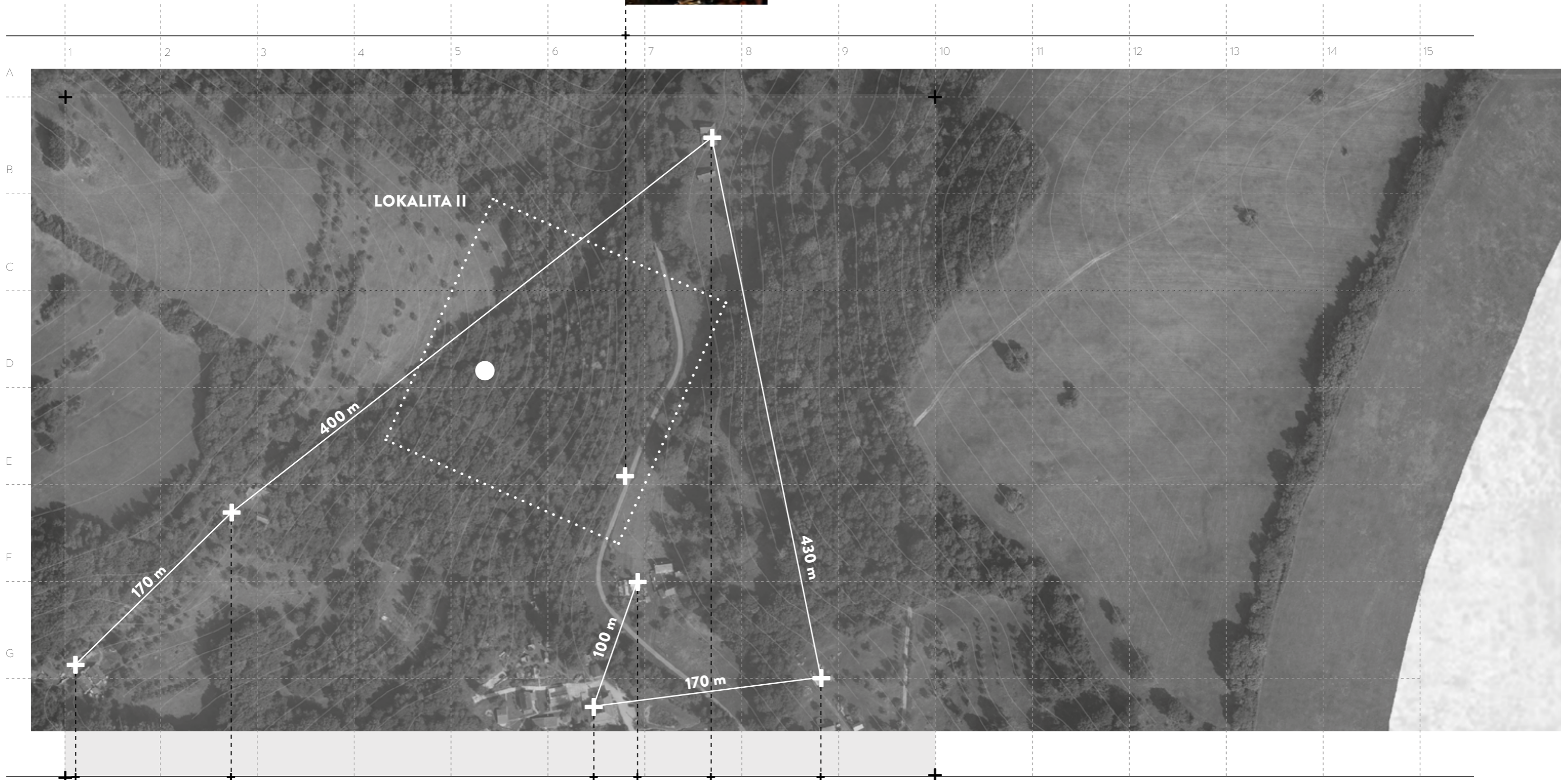
Vesnické stavení

Zemědělský provoz.

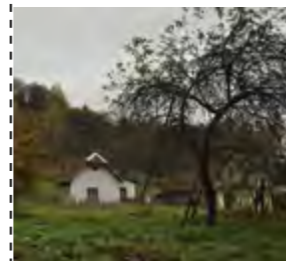
Shluky samot.

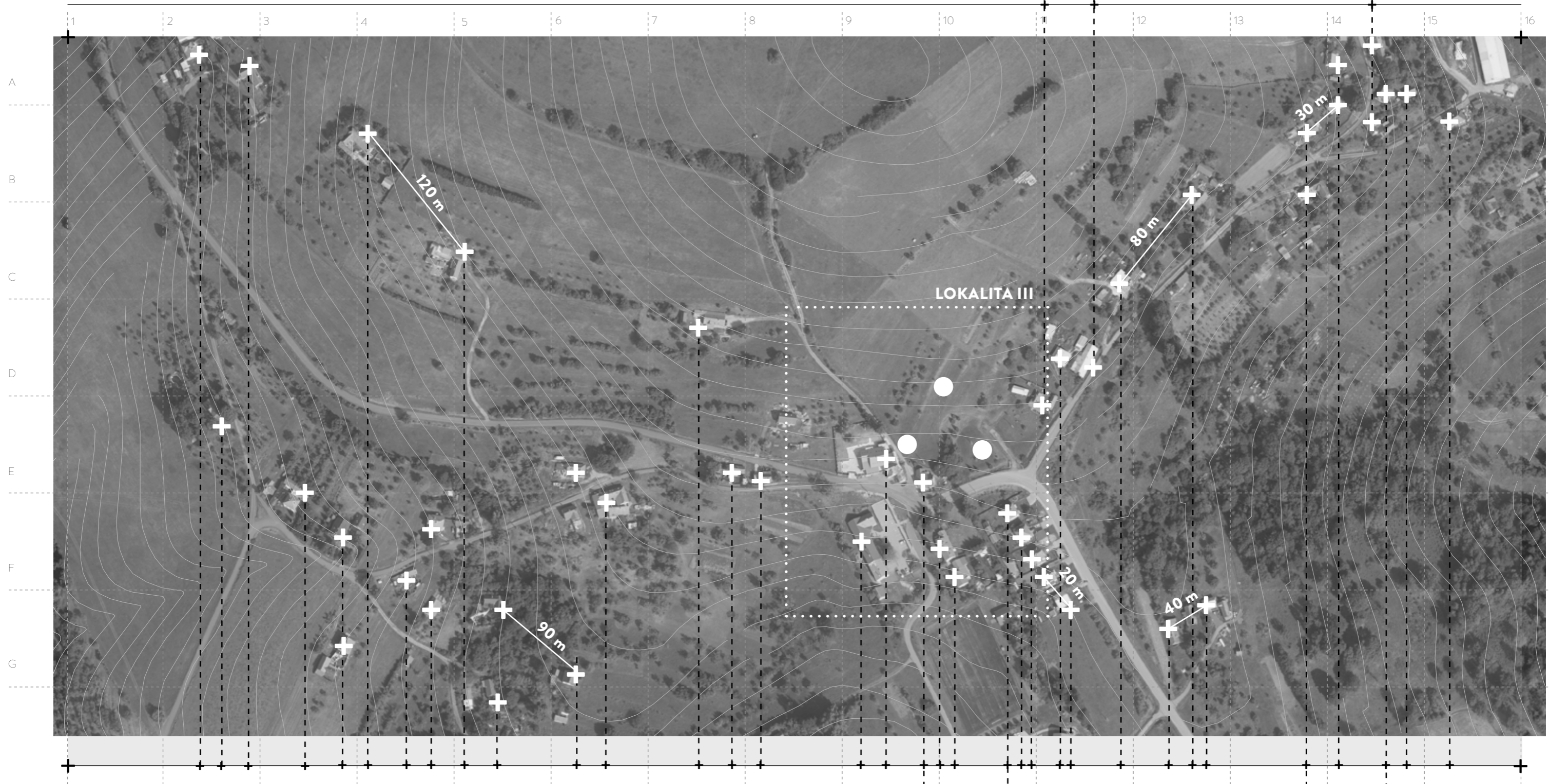
Shluk samot.

Areál penzionu.

Shluk samot.

Citace

- 1 FLORIÁNOVÁ, Olga. Současný stav a podoba tradičního stavitelství na moravských Kopicích. *Slovácko XLIX, Společenskovední sborník pro Moravsko-slovenské pomezí*. Uherské hradiště: Slovácké muzeum; 404 (9-28) 2007, ISSN 0583-5569
- 2 tamtéž
- 3 tamtéž
- 4 tamtéž
- 5 tamtéž
- 6 tamtéž
- 7 tamtéž
- 9 Kurzy, 2020. Dostupné z: www.kurzy.cz/obec/zitkova/stats-PU-SLDB-7-stranka/
- 10 RIEDER, Peter. Vrin - am Ende oder nur zu hinterst, Stiftung Pro Vrin, Zürich 2006
- 11 ČÍLEK, Václav, Vojen LOŽEK a Pavel MUDRA. *Obraz krajiny: pohled ze středních Čech*. str.: 270-273 Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-7363-205-2.
- 12 tamtéž

Zdroje:

Ortofoto a mapové podklady:

Mapový podklad © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz

Historické letecké snímkování:

Kontaminace, Cenia, 2020. Dostupné z: kontaminace.cenia.cz

